

EVALUAREA RISCULUI DE CREDIT DIN PERSPECTIVA ACORDULUI BASEL

*Tatiana MANOLE, dr.hab., prof.univ.
Universitatea Tehnică din Moldova
Natalia STEFIRTA, conf. univ., dr. ec.
Universitatea Tehnică din Moldova*

Riscul de credit reprezintă unul din principalele riscuri aferente activității bancare, cu impact direct asupra performanțelor băncii. În prezent, băncile au la dispoziție o gamă largă de opțiuni pentru determinarea cerințelor de capital pentru acoperirea riscului de credit. Analiza de față își propune elaborarea unui model de scoring pentru cuantificarea probabilității de nerambursare având la bază informații cantitative și determinarea puterii de predictivitate a situațiilor de nerambursare, astfel am avut în vedere determinarea unor variabile calitative cu impact asupra capacității de rambursare a societăților.

Credit risk is one of the main risks related to banking, with direct impact on bank performance. Currently, banks provide a wide range of options for determining capital requirements for covering credit risk. This study aims to develop a scoring model to quantify the probability of default based on quantitative information and determining power predictivitate default situations. I also had in view the impact of qualitative variables repayment capacity of companies.

Cuvinte cheie: *model de scoring; probabilitate de nerambursare; model logit; variabile calitative; risc de credit.*

Keywords: *scoring model, probability of default, logit model, variable quality, risk.*

În condițiile actualei crize financiare mondiale băncile trebuie să fie pregătite sau să se pregătească rapid pentru a promova schimbarea. Un domeniu care necesită atenție și acțiune prioritară rămâne legătura mai strânsă dintre capitalul unei bănci și riscurile pe care aceasta poate să și le asume, pentru a proba că este o instituție financiară stabilă și condusă eficient. Activitatea de management al riscurilor a înregistrat o evoluție exponențială în ultimul deceniu. Astfel, managementul riscului de credit este mult mai vast decât o simplă operație de împrumut. Acesta se extinde și cuprinde în sfera lui de preocupări aspecte de fond ce privesc trei faze ale procesului creditării, și anume: faza luării deciziei de creditare, procesul vieții creditului și managementul portofoliului de credite [1, p. 207].

Baza unui management sănătos al riscului de credit este identificarea riscurilor existente și potențiale, inerente activității de creditare. În mod normal, măsurile de contracarare a acestor riscuri cuprind politicile de gestionare a riscului de credit și parametrii în care urmează a fi controlat riscul de credit. Un set de astfel de politici cuprinde:

§ Politici asupra concentrării și expunerilor mari, diversificării adecvate, creditării părților implicate sau supravegherea expunerilor la risc;

§ Politici privind clasificarea activelor, care presupun evaluarea capacității de rambursare a portofoliului de credite și a altor instrumente de credit, inclusiv dobânzile angajate și neîncasate care expun banca la riscul de credit;

Politici privind provizionarea pierderilor sau constituirea provizioanelor la un nivel adecvat, pentru a absorbi pierderile anticipate atât la nivelul portofoliului de credite, cât și la nivelul activelor care generează pierderi [1, p. 94].

Totodată o strategie trebuie să cuprindă atât programe bancare performante, cât și proceduri de gestionare a riscurilor bancare care vizează, de fapt, minimalizarea probabilității producerii acestor riscuri și a expunerii potențiale a băncii. Susținem că este evident deoarece obiectivul principal al acestor politici este acela de minimizare a pierderilor sau cheltuielilor suplimentare suportate de bancă, iar obiectivul central al activității bancare îl reprezintă obținerea unui profit cât mai mare pentru acționari.

Numai că nu întotdeauna aceste două obiective – cel general și cel sectorial – se află în concordanță. S-ar putea ca, în anumite situații, costul implementării și exploatării procedurilor care vizează gestiunea riscurilor să fie mai mare decât expunerea potențială la risc. Ceea ce nu înseamnă decât că și aceste programe trebuie selectate în funcție de criterii de eficiență. În alte cazuri s-ar putea ca strategia băncii să implice asumarea unor riscuri sporite sau a unor riscuri noi.

În acest caz decizia trebuie luată întotdeauna având în vedere și cheltuielile suplimentare necesare pentru asigurarea unei protecții corespunzătoare și pierderile potențiale mai mari. Dar dacă decizia este de așa natură, atunci minimalizarea riscurilor bancare nu trebuie în niciun caz să se transforme într-un obiectiv în sine. Obiectivele managementului bancar sunt trei: maximizarea rentabilității, minimizarea expunerii la risc și respectarea reglementărilor bancare în vigoare. Dintre acestea niciunul nu are un primat absolut, una din sarcinile conducerii băncii fiind și aceea de a stabili obiectivul managerial central al fiecărei perioade. Importanța gestiunii riscurilor bancare nu se rezumă totuși doar la minimizarea cheltuielilor. Preocuparea permanentă a conducerii pentru minimizarea expunerii la risc are efecte pozitive și asupra comportamentului salariaților, care devin mai riguroși și mai conștiincioși în îndeplinirea sarcinilor de serviciu, nu este de neglijat nici efectul psihologic de descurajare a unor activități frauduloase. Existența unor programe adecvate pentru prevenirea și controlul riscurilor bancare contribuie și la impunerea instituției în cadrul comunității bancare, nu de puține ori experiența unor astfel de programe condiționând admiterea sau participarea băncii respective la asociații interbancare sau obținerea unor calificative superioare din partea autorității bancare.

Și nu în cele din urmă, o gestiune eficace a riscurilor bancare își va pune amprenta și asupra imaginii publice a băncii. Clienții doresc o bancă sigură și acționarii la fel. Soliditatea unei bănci îi atrage însă pe deponenți în condițiile în care depozitele nu sunt asigurate în mod obligatoriu. Dacă băncile nu sunt obligate să se asigure de răspunderea civilă față de deponenți, atunci interesul acestora pentru alegerea celor mai sigure instituții este diminuat; iar principalul criteriu devine rentabilitatea plasamentului. Poate să apară atunci o selecție adversă pentru care este foarte probabil ca băncile cu cele mai mari probleme, în lipsă de lichiditate, să acorde cele mai ridicate dobânzi. Pentru evitarea acestei selecții adverse, este preferabil ca asigurătorul să perceapă prime de asigurare diferențiate, mai ridicate pentru băncile cu o gestiune deficitară a riscurilor astfel încât să existe o penalizare explicită pentru acestea.

Riscul de credit reprezintă unul din principalele riscuri aferente activității bancare, iar managementul acestuia are o influență majoră asupra performanțelor băncii. Acordul Basel II a oferit băncilor o arie mai largă de opțiuni pentru determinarea cerințelor de capital pentru acoperirea riscului de credit. Cele trei abordări propuse au grade de complexitate diferite, conferind băncilor posibilitatea de a opta pentru una din variante funcție de necesitățile lor, de profilul de risc și de strategia autorităților de supraveghere naționale.

Abordarea standard reprezintă o variantă mai complexă a acordului Basel I și prevede, în principal, atribuirea anumitor grade de risc fiecărui element de activ bilanțier și din afara bilanțului, în funcție de tipul entității de risc și de garanțiile aferente, bazate pe evaluările externe efectuate de agențiile internaționale de rating și de alte instituții de profil.

Abordările pe baza ratingurilor interne (IRB) permit diferențierea mai mare a riscului în funcție de ratingurile stabilite pe plan intern de instituțiile de credit. Băncile trebuie să folosească propriile estimări ale indicatorului probabilității de nerambursare (PD) și să utilizeze estimările făcute de autoritatea de supraveghere pentru pierderea produsă de nerambursare (LGD) și expunerea la nerambursare (EAD) – (în cazul IRB de bază) sau chiar estimări proprii și pentru celelalte componente ale riscului de credit (în cazul IRB avansată).

Abordările bazate pe modelele interne de rating depind de acuratețea estimării probabilității de nerambursare. În prezent numeroși specialiști discută dacă noile modalități de abordare privind riscul de credit au constituit o îmbunătățire a cadrului de reglementare sau dacă nu cumva au alimentat criza în condițiile în care Basel II a permis băncilor să utilizeze propriile estimări pentru cuantificarea riscului de credit cu efect direct asupra adecvării capitalului.[4, pag.3] Dar totuși amendamentele pe care Basel III le-a adus nu vizează modificări de substanță privind modalitățile de abordare a riscului de credit. În acest context, în prezenta analiză am urmărit elaborarea unui model de scoring pentru cuantificarea probabilității de nerambursare având la bază informații cantitative (indicatori economico-financiari). Totodată am avut în vedere și determinarea variabilelor calitative cu impact asupra capacității de rambursare a societăților. Estimarea probabilității de nerambursare este primul pas pentru determinarea și evaluarea riscului de credit. Problemele majore în estimarea probabilității de nerambursare sunt generate de limitarea informațiilor necesare. Abordarea bazată pe modelele interne de rating depinde de acuratețea estimării probabilității de nerambursare.

Comitetul Basel propune trei metode de bază pe care băncile le pot utiliza pentru calcularea probabilității de nerambursare:

§ ratingul extern mediu al contrapartidei;

§ estimarea prin modele privind riscul de credit;

§ calcule bazate pe date istorice sau categorii de rating aferente portofoliului de credite al băncii. [3, p. 20].

Modelarea riscului de credit și determinarea probabilității de nerambursare au fost teme dezvoltate de numeroși cercetători, începând cu studiile realizate de Beaver (1966, 1968) și Altman (1968) privind utilizarea analizei liniar discriminante (linear discriminant analysis) pentru precizarea falimentului unei companii. În prezent există mai multe abordări pentru modelarea riscului de credit. [2, p. 14].

Modele structurale, care au la bază Merton Option Pricing Model - tratează capitalul propriu ca o opțiune pe activul societății. Valoarea de piață a companiei depinde de prețul și volatilitatea acțiunilor. Nerambursarea apare când valoarea de piață estimată a companiei atinge valoarea prestabilită de nerambursare (default barrier).

Modele fundamentale, care au în vedere estimarea probabilității de nerambursare în baza unor factori determinanți – informații financiare ale companiei. Aceste modele sunt utilizate, în special, în cazul societăților necotate, pentru care nu există date privind valoarea de piață.

În această categorie se disting trei grupe – *modele macroeconomice*, care au în vedere determinarea probabilității de nerambursare funcție de starea economiei (acestea sunt utilizate în special pentru determinarea probabilității de nerambursare sectoriale), *modele credit scoring*, care au la baza date financiar contabile ale societății, și *modele bazate pe rating*.

Dintre aceste modele cele mai utilizate sunt modelele credit scoring. Acestea au în vedere determinarea unei corelații între situația economico financiară a societății și situațiile de nerambursare. Indicatorii financiari folosiți în credit scoring au în vedere profitabilitatea, gradul de îndatorare, lichiditatea, serviciul datoriei etc. Variabilele

selectate sunt cele care au putere discriminatorie pentru a determina frecvența nerambursării în urma realizării unor analize variante.

Modelele credit scoring folosesc o serie de tehnici statistice pentru determinarea probabilității de nerambursare, începând cu analiza liniar discriminantă (LDA) propusă de Beaver (1966) și Altman (1968) până la modele econometrice, cu o largă utilizare în zilele noastre. [2, p. 32].

În ultimii ani s-au dezvoltat abordări alternative ce utilizează metode nonparametrice: rețele neurale, fuzzy algorithms, K-nearest neighbor. Deși unele studii realizate de Galindo & Tamayo (2000) și Caiazza (2004) au evidențiat că utilizarea modelelor nonparametrice determină obținerea unor rezultate mai bune, alte studii – Altman, Marco & Varetto (1994) și Yang (1999) – au evidențiat contrariul. [2, p. 42].

Analiza liniar discriminantă are ca principală ipoteză faptul că societățile sunt împărțite în două categorii: în faliment și nonfaliment. În opinia mea un aspect important în implementarea unui sistem de rating performant îl reprezintă sistemul de colectare a datelor. În acest sens trebuie avute în vedere următoarele aspecte: accesul la date, calitatea acestora și managementul procesului.

Accesibilitatea datelor. Determinarea riscului de credit implică accesul la un volum mare de date. Pentru a fi eficient sistemul de acces al datelor trebuie să ofere posibilitatea accesării acestora (citirea, scrierea și actualizarea lor) cu un minim de intervenție din partea factorului uman.

Calitatea datelor. Sistemele de risc se bazează pe date cu o calitate ridicată.

Deci un sistem performant trebuie să fie capabil să „repare” date lipsă sau incorecte; să identifice modalități de a îmbunătăți colectarea datelor; să reducă redundanța datelor. De asemenea, sistemul de management al calității datelor trebuie să fie capabil să integreze și să monitorizeze calitatea datelor provenite din diferite sisteme pentru a oferi o versiune corectă a acestora. Concluzia principală care rezultă este aceea că având la bază doar informații cantitative (date economico-financiare) este posibilă realizarea unui sistem de scoring pentru societăți cu o bună putere de predictivitate a situațiilor de nerambursare.

Referințe bibliografice

1. Altman, E., Sabato, G. „Modeling Credit Risk for SMEs: Evidence from US Market”, SSRN working paper, Decembrie, 2005
2. Altman, E., Sabato, G., „Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs”, Journal of Financial Service Research, Vol. 28, 2005, pp. 15-42, ISSN 0920-8550
3. Fernandes, J.E., „Corporate Credit Risk Modeling: Quantitative Rating System And Probability Of Default Estimation”, SSRN working paper, April 2005
4. Ranjit, L., „Why Basel I Failed and Why Basel III is Doomed”, Working Paper, Octombre 2009

Tendențe în evoluția cheltuielilor publice ca pondere în PIB în unele țări dezvoltate, %, (anii 1991-2001)

Anii	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Tara/% în PIB											
Anglia	36.45	37.97	39.84	39.90	40.76	39.58	38.35	36.96	35.33	34.75	35.41
SUA	22.10	21.78	21.14	20.63	20.44	19.91	19.22	18.79	18.20	17.98	18.11
Italia			55.4		48	47.15	44.96	41.49	40.45	39.18	47.9
Germania											47.52
Franta			54.9	54.2	54.4	54.5	54.1	52.7	52.6	51.6	51.52
Romania											

Tendențe în evoluția cheltuielilor publice ca pondere în PIB în unele țări dezvoltate, %, (anii 2002 – 2012)

Anii	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tara/% în PIB											
Anglia	35.82	36.43	37.53	38.94	37.91	38.89	39.75	44.54	44.84		
SUA	18.90	19.39	19.32	19.56	19.82	19.38	20.65	24.67	23.82		
Italia	47.3	48.47	47.67	48.22	48.82	48.35	40.14				
Germania	48.1	48.5	47.12	46.92	45.42	43.9					
Franța	52.62	53.3	53.17	53.62	53.12	53.05	52.7				
România	36.6	26.65	34.77	34.55	35.1	40.7					